

10. Мудрак Д. «І душі частину готова віддати, щоб прийшов Великдень до їхньої хати» // Педагог. – 2014. – Квітень (№80). – С. 4.
11. П'ятак О. Народні іграшки у вихованні // Педагог. – 2014. – Березень (№ 7). – С. 3.
12. Федорчук І. «Стелися, Доле, Україні рушниками» // Педагог. – 2014 – Вересень (№1). – С. 4.
13. Федорчук І. Заради збереження культурно-духовних надбань // Педагог. – 2014. Жовтень (№2). – С. 2.
14. Савенець О. Доки люди пишуть писанки, доти існуватиме світ // Студентська територія. – 2018. – Березень (№2). – С. 1.

УДК 37. 477

Ю. Старовойт,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету

Yu. Starovoit
Vinnytsia National Technical University

МИСТЕЦТВО ЯК ЧИННИК ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

ART AS A FACTOR OF EDUCATION YOUTH

Анотація. У статті розглядаються сучасний стан естетичного виховання молоді в навчальних закладах.

Abstract. The article deals with the current state of aesthetic education of youth in educational institutions.

Ключові слова: мистецтво, виховання, молодь

Key words: art, education, young

«Университет развивает все стороны человеческой личности,
в том числе и глупость» А.П. Чехов

Цей епіграф покликаний одразу підкреслити, що самі по собі найблагородніші засоби виховання, найкращі методи формування особистості не можуть абсолютно гарантувати стовідсотковий «результат на виході». Більше того, серед самих видатних діячів мистецтва, що залишили нам у спадщину найцінніші шедеври, зустрічалися постаті зі своїми «скелетами у шафі», а тим більше – серед професійних найтонших поціновувачів цих шедеврів. Хомо сапієнс – непередбачувана істота і навіть батьки не можуть достеменно знати, кого вони насправді виховують. Як говориться – майбутнє покаже. Якось років сорок тому довелося в одній телепередачі стикнутися з діалогом двох солідних педагогів-музикознавців, коли один безапеляційно заявив, що музика безсумнівно здатна виховувати у людини лише благородні наміри та пориви. На це опонент відповів поправкою, що напевно тут слід чітко окреслити, саме яке коло музики мається на увазі, адже не всі жанри, не всі музичні рівні здатні забезпечити виховання в найкращому розумінні цього поняття. І промовець одразу знайшовся, що мовляв мав на увазі перш за все симфонічну музику, на чому співрозмовці і заспокоїлися. І не знайшлося у студії жодного резонера, який би нагадав досвідченим педагогам, що історія знає немало випадків, коли найкращі зразки симфонізму використовувалися задля впровадження у суспільстві найжорстокіших антигуманних доктрин та ідеологій. Достатньо згадати гітлерівські установки на використання академічного мистецтва для укорінення нацистської ідеології, в результаті чого твори, наприклад, геніального Р.Вагнера після 2-ї світової війни на тривалий час зникли з репертуарів театрів та філармоній, а в деяких країнах залишаються забороненими і досі. А всесвітньо відомим диригентам Герберту фон Караяну та Вільгельму Фуртвенглеру ще довго після війни доводилося ухилятися від натяків та відвертих звинувачень у співпраці з нацистським режимом.

Між іншим, люди зазвичай схильні зачаровуватися безпосередньою щирістю і невинністю дитинства, і тривалий час вважалося, що ця риса природно витікає з самої натури дитини. Лише років сто тому засновник психоаналізу З.Фройд висловив припущення, що така поведінка дітей витікає з правильного формування свідомості та поведінки у тісному контакті з дорослими, які задають норми поведінки та моральні засади своїм прикладом та виховними заходами, без чого розвиток дитини може піти далеко не так беззмарно, як може здатися. І як показав досвід, так воно насправді і є.

Отже, **метою даної статті** буде розгляд ряду видів мистецтва в якості важливого і обов'язкового чинника всебічного виховання молоді, що здатний сприяти плідному і всебічному

формуванню особистості, однак не може бути гарантом винятково позитивних наслідків. Людина, навіть молода, не є заготовкою, з якої за кресленнями та з дотриманням технологій обов'язково виходить очікуване. Адже саме по собі естетичне виховання, якщо розвинути чеховський епіграф, також може розвивати філігранність усіх нахилів людини, у тому числі і не найкращих.

Перш за все слід зазначити, що раніше на протязі століть головну і у більшості випадків навіть одноосібну роль в естетичному вихованні молоді виконувала ... церква. Для переважної більшості населення це було єдине місце, де трудовий люд стикався з солідним потоком естетичної інформації. Церква була водночас картинною галереєю, театром, філармонією, осередком художнього слова і навіть своєрідним інформбюро. Та у XX-му столітті з поширенням масового мистецтва та суцільної грамотності монополія на виховання була релігійними закладами втрачена. І перед освітніми закладами окрім прямої задачі поширення писемності все більш актуальним ставало завдання і виховання у всіх аспектах.

Виклад основного матеріалу. З самого початку визначимося, що використання мистецтва в якості виховного чинника розглядатиметься у двох планах – у пасивному, а саме в аспекті розвитку здатності високопродуктивно сприймати і засвоювати твори мистецтва задля того, щоб за неможливістю зробити за висловом А.Ахматової з усіх геніальних письменників виростити з більшості хоча б «геніальних читачів», а також в активному плані – з залученням молоді до практичного оволодіння засобами різних видів мистецтва, і тут у першу чергу слід розглянути так звані види масового мистецтва, оскільки саме вони охоплюють весь загальний молоді.

Отже почнемо з КІНЕМАТОГРАФУ. На перший погляд, це один з наймасовіших видів мистецтва, доступний у наш час кожному. Та на сьогоднішній день з його використанням задля виховання молоді у навчальній аудиторії уже виникають труднощі, якраз пов'язані зі зміною парадигм нашого життя. Ще років тридцять тому за браком телеканалів, масовим відвідуванням кінотеатрів тощо будь яка аудиторія завжди автоматично була наповнена спілкуватися на теми щойно переглянутих фільмів, адже всі дивилися одне і те ж. Зараз до кінотеатрів ходять лише ентузіасти, а завдяки багатоканальному телебаченню люди автоматично поділилися на групи за смаками та потребами. Таким чином наявної готовності, як раніше, до обговорення того чи іншого кінотвору годі і чекати. І разом з тим якраз технічний прогрес надає широкі можливості вибіркового чином заздалегідь визначатися з якимось твором, доступним у мережах, який пропонується переглянути упереджено задля подальшого обговорення у класі чи аудиторії. Відпадає потреба у дорогих кінолекторіях і групових культпоходах до кінозалів. І щодо активного застосування засобів кінематографу у виховній роботі прогрес надає все більші можливості. Адже зараз у буквальному сенсі кожен може бути САМ СОБІ РЕЖИСЕР. І навіть актором може стати. Все це передбачає необмежений простір для форм і методів роботи, які з невідомих причин поки що не просуваються у виховний процес. Очевидно, дається взнаки деяка інерція педагогіки, як все ж таки консервативної області людської діяльності, де програми, плани і методичні кабінети керують балом.

Після кіно логічно перейти до синтетичних видів мистецтва і перш за все до ТЕАТРУ. Радянська традиція організовувати заплановані культпоходи школярів на театральні вистави зберігається і досі. Також і досі зберігається вкрай пасивний підхід до подібних заходів. Вже саме по собі відвідування театру вважається актом естетичного виховання, а про обговорення та заохочення школярів надалі самостійно чи на сімейному рівні здійснювати такі відвідини годі й згадувати. Разом з тим давно відомо, що естетичний і загалом виховний вплив театру на людину куди змістовніший за кінематографічний. Театр спонукає глядача ставати як би «співтворцем» подій на сцені, розвиває активну фантазію на відміну від абсолютно пасивного поглинання кіноряду. Так що дійсно саме відвідування театральних постанов вже надзвичайно важливе для виховання і розвитку здібностей особистості. Щодо активного підходу, то тут абсолютно у всіх навчальних закладах є можливості утворювати аматорські колективи і залучати до постановок всіх бажаючих. Причому якраз тут можливості активної роботи урівнюють абсолютно всі заклади. Утворювати театральні гуртки у самих глухих селах навіть легше, ніж у великих містах, де залучити молодь до такої творчості важче через різні відволікаючі конкуруючі чинники. Тоді як організація культпоїздок до професійних колективів за межами сіл та містечок ускладнена з відомих причин.

Щодо інших видів синтетичного мистецтва (цирк, естрада, хореографія та балет тощо) – ситуація аналогічна з розглянутою вище. Все утикається у можливості і бажання.

Про роль МУЗИКИ у вихованні молоді можна вести розмову без упину. Цей дивовижно потужний вид мистецтва має особливий виховний та організаційний потенціал. Саме музика здатна єднати маси в єдине ціле, змушувати серця битися в одному ритмі, а душі налаштовуватися на єдину хвилю. А завдяки досягнутому на сьогоднішній день технічному рівню доступ до так би мовити «законсервованої» музики дає змогу безперешкодно влаштовувати музичні лекторії будь де, навіть під час туристичних привалів на природі. Так що все залежить від кваліфікації педагогів і їх насаги.

А от з активним підходом до музичного виховання залишаються все ті ж труднощі, що і раніше. І навіть поготів. Адже зі зрозумілих причин якісні заняття музикою з залученням дійсно гідних наставників та відповідних музичних інструментів стає все дорожчим задоволенням. І навіть якщо не торкатися питання безпосереднього опанування того чи іншого інструмента (це так чи інакше можливо здійснювати лише на додаткових індивідуальних факультативних заняттях), ввести у програму оволодіння нотною грамотою було б варто. Адже це – окремий код, подібний до математичних чи мовних символів, ознайомлення з яким розширює світогляд і розвиває аналітичне структурне мислення.

МАЛЮВАННЯ, тобто образотворче мистецтво, давно практикується у молодших класах загальноосвітніх шкіл в якості потужного виховного і розвиваючого предмета зі зрозумілих причин. Причому якраз в активній своїй іпостасі. Перелічити всі позитивні наслідки таких занять практично неможливо – тут ми маємо справу з естетичним вихованням, психологічним тренінгом і навіть з м'язовим розвитком найтонших органів нашого руху – рук та пальців. Визнаємо відверто – хто володіє солідними навичками малювання, суттєво відрізняється від абсолютно нездатних до образотворчого мистецтва. І активна сторона такого розвитку у вітчизняних школах стоїть на досить високому рівні. Інша справа, що пасивному підходу до образотворчого мистецтва приділяється недостатня увага. Запровадити поглиблені курси ознайомлення з історією живопису у навчальних закладах було б доречно разом з відвідуванням музеїв, галерей та виставок.

Паралельно з малюванням слід згадати і дещо призабуту нами таку стару дисципліну, як **КАЛІГРАФІЯ**. Зі скасуванням чорнильниць та відповідних пір'яних ручок на рубежі шістдесятих та сімдесятих років поступово звузилася і робота над постановкою почерку у школярів. А з появою сучасних гаджетів ця тенденція тільки посилюється. А даремно. Ті старі засоби письма додатково виховували акуратність та філігранність рухів. Почерк – це теж естетика і рівень кваліфікації рухів. У японців, китайців, корейців та інших східних народів каліграфія пензлями – один з найважливіших предметів для розвитку особистості. Там навіть влаштовуються змагання та конкурси з каліграфії. Якось відомий актор Р.Биков навіть звернув увагу на особливості національних орнаментів зазначених народів і взагалі їх народної творчості, зробивши несподіваний і разом з тим логічний висновок: нічого дивного, що саме ці нації вийшли на передові позиції у сучасній електроніці, філігранність структури сучасних електронних засобів лежить в основі східного орнаменту, рукам японців легше створювати відповідні прототипи на оволодівати тонкими технологічними процесами. До того ж ці заняття надзвичайно корисні задля розвитку всидливості та терпіння, чого нашому національному характеру якраз і не вистачає.

Так що варто було б знову запровадити на початковому етапі пір'яні ручки та чорнильниці і наполегливо працювати над почерком. А елементи східної каліграфії впроваджувати на заняттях з малювання. Позитивні наслідки не забаряться.

Щось подібне слід було б зазначити і щодо **СКУЛЬПТУРИ**. Ліпка та інші способи створення об'ємних фігур – чудовий активний спосіб залучення молоді до творчості та самовираження. І поставлено у нас це на належному рівні. Лише хотілося б додати до всього додаткові години на ознайомлення з історією цього виду, як і у випадку з живописом.

Зрозуміло, **АРХІТЕКТУРУ** активним способом проходити у звичайних закладах неможливо, а от поповнити знання підопічних загальним оглядом історії архітектури просто конче необхідно. На жаль, для пересічного нашого громадянина характерно якраз вкрай погано розумітися в архітектурі, що породжує не найкращий спосіб формування житлового ландшафту. А в розвитку нації все має значення.

БЕЛЛЕТРИСТИКА – теж мистецтво, причому традиційно найбільш визнане у навчально-виховному процесі. Історію художньої літератури у нас у школах проходять окремо, з персоналіями ознайомлюють, твори пишуть. Поки практикувалися вступні іспити, цю здатність до творчості оцінювали окремо і практично на всіх спеціальностях. З впровадженням зовнішнього тестування відповідні знання теж враховуються. Слід лише додати – у навчальних закладах бажано було б широко впроваджувати факультативи та гуртки задля більш поглибленого ознайомлення молоді з історією світової словесності та теорією літератури. Більше того – за бажанням та інтересом самих наставників слід було б в окремих випадках впроваджувати і заняття риторикою, дещо призабutoю, однак надзвичайно корисною практичною дисципліною. І на самих уроках з мови та художньої літератури слід було б більше уваги приділяти навичкам практичної та функціональної стилістики. Досвід роботи у вищій школі показує, що до вузів з середніх навчальних закладів приходять абітурієнти з дещо низьким рівнем стилістичної підготовки, а це теж є показником естетичного виховання.

Висновки. Ми розглянули лише основні чинники естетичного впливу на молодь, які застосовуються чи могли б застосовуватися у навчальних закладах задля покращення процесу

виховання. Прикладні практичні види творчості, фотографія та нові форми роботи, що стали доступними завдяки появі сучасних технічних засобів, можна розглядати у зазначених аспектах відповідно до можливостей та потреб навчальних колективів. Залишаються сподівання, що зазначений дискурс стане у нагоді серед колег і отримає подальший розвиток, доповнення і плідну критику на наступних конференціях. Особливо цікаво було б ознайомитися з практичним досвідом педагогічних працівників, що застосовують особисті нові методики і підходи у професійній діяльності.

УДК [37+7] 477

Т. Сідлецька,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри філософії та гуманітарних наук
Вінницького національного технічного університету

T.Sidletska
Vinnytsia National Technical University

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

ARTISTIC EDUCATION IN UKRAINE: THE CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS

Анотація. У статті з'ясовано поняття «мистецька освіта». Охарактеризовано сучасну систему підготовки мистецьких кадрів, зокрема, розкрито особливості діяльності мистецьких закладів освіти. Здійснено аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку мистецької освіти в Україні.

Abstract. The article clarifies the concept of «artistic education». The modern system of preparation of artistic personnel is characterized, in particular, features of activity of art educational institutions are revealed. The analysis of the current state and tendencies of the development of artistic education in Ukraine is carried out.

Ключові слова: мистецька освіта, мистецькі заклади освіти, навчальні плани, мистецькі кадри, особистість.

Key words: artistic education, artistic educational establishments, curricula, artistic personnel, personality.

Важлива роль у сучасних державотворчих процесах належить мистецькій освіті як специфічній освітній галузі. Саме через неї реалізуються актуальні завдання збереження духовної спадщини народу, формується естетична культура особистості. Зміни, що сьогодні відбуваються у мистецькій освіті, її інтеграція у світовий культурний простір, розв'язання проблем духовного виховання молодого покоління зумовлюють актуальність даної публікації.

Дослідження проблем мистецької освіти свідчить про багатовекторність її вивчення. Так, у працях сучасних філософів Ю. Л. Афанасьєва, В. А. Бітаєва, Л. Т. Левчук, В. А. Личковаха, В. І. Мазепи, О. І. Оніщенко, С. І. Уланової, В. Г. Чернеця, порушуються проблеми естетичного виховання, гуманізації особи. У роботах аналізуються теоретичні аспекти мистецтва, його культуротворчий і виховний потенціал, розглядається розвиток духовної культури та світоглядної позиції особистості засобами мистецтва. Педагогічні дослідження І. А. Зязюна, Л. М. Масол [5], Г. М. Падалки, О. П. Рудницької [7], В. Ф. Орлова, О. М. Олексюк, О. П. Щолокової присвячені розробці методології мистецько-освітньої проблематики, також тут зазначається про вагому роль мистецтва та мистецької освіти у вдосконаленні особистості та формуванні її духовного потенціалу. Поняття мистецької освіти сучасні вчені-педагоги розглядають у нерозривному зв'язку із загальною освітою, не виділяючи особливостей професійної мистецької освіти та її структурних складових. Водночас, серед низки наук, надбання яких безпосередньо спрямовані на задоволення потреб мистецької освіти чільне місце займає мистецтвознавство. Саме в цій сфері сьогодні продуктивно розробляється мистецько-освітня проблематика. У роботах С. М. Волкова [1], О. Г. Майорової, О. І. Малозьомової, С. І. Нікуленко, О. В. Овчарук, Л. Л. Савицької, Л. Д. Соколюк, К. І. Шамаєвої, Р. Т. Шмагала [8], В. Д. Шульгіної та інших розглядаються питання історії мистецької освіти, здійснюється аналіз проблем діяльності окремих видів мистецьких закладів освіти, позашкільної освіти, проблем підготовки мистецьких кадрів у сфері музичної, художньої, хореографічної, театральної освіти.